ТРИБУНА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

УДК 81'276.6:34(063)

Артюх Д.
Харківський економіко-правовий університет,
студент факультету права та підприємництва,
гр. ДП-31

Проблеми юридичної терміносистеми в англійській мові

Термінологічна лексика посідає помітне місце у словниковому складі будь-якої розвинутої літературної мови. Безперервно поповнюючись новими одиницями, вона становить ту частину словника, розвиток якої відбувається найбільш інтенсивно. Без вивчення складу термінологічної лексики і змін у ній неможливо правильно зрозуміти закономірності розвитку системи мови в цілому, оскільки термінологія є однією з підсистем мови.

Становлення і розвиток термінології, семантична структура термінів перебувають в центрі уваги фахівців багатьох галузей знання. Кожна наука прагне максимально впорядкувати термінологію, якою вона користується, і, встановивши однозначну співвідносність між словом і термінованим поняттям, досягти максимальної точності й лаконічності кожного терміна. Але, виникаючи на грунті живої мови, термінологія цілком природньо і закономірно постійно перебуває під її впливом і не може позбутися, особливо в період свого формування, властивостей, притаманних загальномовній лексиці.

Термінологія - це сукупність термінів, виражаючих історично сформовані поняття будь-якої галузі науки, мистецтва чи техніки, взагалі - спеціальної сфери людських знань чи діяльності.

Говорячи про термінологію, лінгвісти за звичай розрізняють: а) науку про терміни (в цьому відношенні все більш популярним стає термін "термінознавство"); б) спеціальну лексику у складі усіх слів певної мови (ми говоримо, наприклад, "термінологія української мови", "термінологія англійської мови" і т.д.; в) спеціальну лексику, обслуговуючу окрему галузь науки чи техніки (напри-

клад, "лінгвістична термінологія", "термінологія образотворчого мистецтва " і т.д.).

Отже, системність є однією з найбільш важливих умов існування терміну. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміють впорядковану сукупність термінів, адекватно виража-ючих систему понять теорії, що описує спеціальну сферу людських знань чи діяльності.

Не претендуючи на вирішення питання що таке терміносистема, можна все ж таки сказати (опираючись на факти мови та існуюче в науці розуміння систем), що кожна з терміносистем має такі ознаки:

а) терміносистема являє собою більшу чи малу сукупність термінів, спільно обслуговуючи комунікативно-тематичні чи комунікативно-ситуативні задачі;

б) елементи терміносистеми прямо (безпосередньо) чи непрямо (за допомогою інших елементів) комунікативно-співвіднесені і структурно пов'язані один з одним і з системою в цілому;

в) не існує жодного терміна, котрий би не входив в ту чи іншу терміносистему;

г) межі між терміносистемами можуть бути більш чи менш чіткими, терміносистеми можуть наскладуватись одна на одну і створювати в таких випадках перетин терміносистем;

д) терміносистеми, які обслуговують окремі чи різноманітні галузі виробництва, техніки, науки, управління, можуть виділити міжгалузевий термінологічний фонд, який також являє собою терміносистему;

е) міжгалузевий термінологічний фонд може мати різну силу узагальнення галузевих терміносистем, різку ступінь відхилення від них.

В існуючій термінознавчій літературі можна зустріти твердження, ніби то та чи інша сукупність термінів становить терміносистему лише тоді, коли в її "упорядкування" вмішується спеціаліст-термінолог і встановлює в ній потрібні йому порядки (створює дефініції, приписує зв'язки між термінами, будує логічні відношення). Така наукова позиція може і повинна викликати опір. Випадкового скупчення термінів, системно не пов'язаних і не організованих, не має ні одна галузь виробництва або техніки, ні одна галузь науки чи управління, тому що в любій названій сфері

речі та їх ознаки співвідношенні і пов'язані, системно організовані, і поняття тої чи іншої галузі знань.

Ймовірно, таким чином, що типи терміносистем можуть бути помічені наукою про терміни лише при умові пильного погляду на реальні, об'єктивні властивості, ознаки особливості того мовного матеріалу, який називають термінологією, а також при умові чіткого бачення обставин і причин її використання та розвитку. Зокрема, бажаючи побудувати більш чи менш задовільну типологію терміносистем, наука могла би звернутися до наступних властивостей (ознак) термінів:

а) співвідношення термінів з галузями трудової діяльності людей: виробництво, техніка, наука, управління, торгівля, дипломатія, політика і т.д.

б) співвідношення термінів з професіональним членуванням кожної з галузей трудової діяльності, в виробництві - металургія, текстильне виробництво і т.д.; в сільському господарстві - землеробство, тваринництво, садівництво і т.д.; в техніці - технологія суднобудування, конструювання фотоапаратури і т.д.; в науці - хімія, біологія, фізика, лінгвістика і т.д.

в) співвідношення термінів з науковими напрямками, теоретичними та технічними школами і методами.

г) співвідношення термінів з особистими системами наукових поглядів, технологічних і конструктивних концепцій: термінологія Д. Менделєєва і термінологія Н. Марра. Не можна не помітити, що перечисленні властивості (ознаки) термінів є зовнішніми для них - а саме, що ці властивості (ознаки) зумовлені зв'язком мови з позамовними системами матеріальної діяльності і свідомості.

Внутрішні зв'язки і відношення між термінами у взаємодії з зовнішніми дозволяють розрізняти великі чи малі терміносистеми - на різних ступенях руху від великих до менших.

Вивчення, проблем сучасної криміналістичної та кримінально-процесуальної термінології дозволяє окреслити ряд тенденцій розвитку термінологічного апарату і зробити наступні висновки:

1)Українська мова й законодавчій, виконавчій, судовій та правоохоронній сферах діяльності зазнала нищівної російськомовної асиміляції, яка руйнувала всі фонетичні, лексичні, синтаксичні, стилістичні особливості української мови. Основний напрямок формування сучасного ділового мовлення - це усунення кальок із

іноземних, зокрема російської мови і пропагування натомість питомо українських слів.

2)Тенденціями розвитку термінологічного апарату, на наш погляд є:

а) уніфікація термінології, оскільки скорочується кількість термінів які означають один і той же об'єкт, наприклад тактичний прийом. Ідеальний випадок, коли для позначення об'єкта існує один термін.

б) розширення кола визначень, які застосовуються, їх зміна і диференціація.

3)Вирішенню даної проблеми буде сприяти адекватний переклад на українську мову традиційних термінів іншомовного походження і їх відповідність світовому рівню розпитку наук кримінального процесу і криміналістики, а також відповідність у застосуванні кримінального і кримінально-процесуального законодавства. Виходячи із вищенаведеного вважаємо, що значну увагу належить звернути па створення фахових багатотомних юридичних словників, криміналістичних і кримінально-процесуальних енциклопедій.

Література

1.Артикуца Н. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології // Українська термінологія і сучасність. - К., 1997. – с. 50 – 53.

2.Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права // Право України. – 1997. – с. 58 – 60.

3.Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах, 42000 слів. – К.: Аконіт. – 1999.

4.Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: наук. Думка, 1976. – 287 с.

5.Плева В. Правові питання визначення принципу національної мови в кримінальному судочинстві // Право України. – 1999. - №4. – с.66 - 67.

6.Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.

7.Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2000. – 88 с.

8.Токарська А.С. Культура ділового мовлення юристів: стан і проблеми// Право України. – 1999. - №11. – с.58 – 60.